

Республіки Молдови. Тим самим Протокольне рішення від 7 лютого 1996 р. було відмінене, хоча в жодному документі про це прямо не сказано.

Таке рішення суперечить не тільки згаданим положенням Віденської конвенції про право міжнародних договорів, але і Закону Республіки Молдови «Про основні положення правового статусу населених пунктів лівобережжя Дністра (Придністров'я)» від 22 липня 2005 року, зокрема ст. 8, яка встановлює: «Придністров'я на користь всього населення самостійно вирішує питання правового, економічного і соціального розвитку, віднесені до його ведення Конституцією і іншими законами Республіки Молдови і законодавством Придністров'я», а також ст. 9 цього самого Закону: «Придністров'я має право встановлювати і підтримувати зовнішні контакти в економічній, науково-технічній, гуманітарній сферах у порядку, передбаченому законодавством Молдови».

Це рішення суперечить також ст. 3 Меморандуму про основи нормалізації відносин між Республікою Молдовою і Придністров'ям від 8 травня 1997 року, яка повторно підтверджує, що «Придністров'я має право самостійно встановлювати і підтримувати міжнародні контакти в економічній, науково-технічній і культурній сферах, а в інших сферах – за згодою сторін». Цей Меморандум був підписаний Президентами Молдови і Придністров'я за участю представників РФ, України і Голови ОБСЄ.

Не ускладнюючи цю інформацію зайвими деталями, слід констатувати, що дії Республіки Молдови є грубим порушенням норм міжнародного права, внутрішнього законодавства Республіки Молдови і міжнародних зобов'язань цієї держави, що тягнуть міжнародно-правову відповідальність.

Література

1. Венская конвенция о праве международных договоров 1969 г.
2. Венская конвенция о праве международных договоров: Комментарий. – М.: Юрид. лит., 1997.

УДК 341.123

Ю. В. Чайковський

СВОБОДА І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ООН

Стан міжнародної безпеки – і глобальної і регіональної – вирішальною мірою залежить від політичної структури світу, тобто від того, як у ньому розподіляється політична влада, хто визначає «правила гри», чий інтереси переважають, хто здійснює політичну гегемонію. Це істотно впливає на джерела, зміст, характер суперечностей і конфліктів, на можливості, шляхи і способи врегулювання конфліктів, а також на міжнародне право як систему вирішення цих суперечностей і конфліктів.

Вивчення глобально-масштабних процесів екологічного, економічного, демографічного характеру приводить до усвідомлення необхідності моделювання

динаміки всього світу як єдиної системи. Світ єдиний, а це означає, що необхідно розробити єдину для всіх складових цього світу модель, яка відображала б його як глобальну систему.

Аналіз моделей світового порядку приводить до висновку, що найбажаніша модель, багато в чому пересічна з багатополлярною, – модель інституційного правління, яка припускає, що центром ухвалення рішень стануть наддержавні структури з широкими повноваженнями на чолі з ООН. Така модель передбачає обмеження національно-державного суверенітету держав у низці галузей: внутрішній політиці, економіці, екології, прав людини під егідою міжнародних і регіональних інститутів (ООН, ОБСЄ, ВТО, МВФ, ЮНЕСКО, ЄС). Легітимність ухвалених рішень забезпечується фактом участі в цих структурах усіх (або переважної більшості) держав, а роль основних інструментів управління виконують економічні й політичні санкції. Економічні чинники розмивають державні межі національних держав, роблять їх політику взаємозалежною, внаслідок чого військово-політичні чинники втрачають своє традиційне значення. Цей процес називається глобалізацією. При цьому одиницею аналізу є не держава, а геополітичний регіон. Як приклад, вже сьогодні поряд з країнами-гегемонами – США, Китаєм, Росією – на рівних виступає Європейський Союз.

Кожна з моделей світового порядку має як недоліки, так і переваги. Так, біполярна модель – стійка і передбачена, але разом з тим, якщо біполярність заснована на ідеологічному протистоянні, несе якусь напруженість. Однополярна модель уявляється гіршим варіантом ходу історії. В умовах однополярності одна держава-лідер диктує умови іншим, а неможливість вплинути на її дії може призвести до суто негативних наслідків своерідного домінанта. Однополюсний світ означає панування високо організованої меншості над дезорганізованою більшістю світу. Це панування здійснюється, по-перше, завдяки переважачій економічній, військовій, інформаційній потужності, а по-друге, завдяки високій організованості.

Більш ніж доречно сумніви і в проголошуваній багато ким бажаності і благодетворності багатополусної структури. Така структура, коли взаємодіють декілька незалежних центрів сили, за природою своєю нестійка, хаотична і непередбачувана. У ній неминуче буде багато суб'єктивної гри, проведення різних комбінацій. Одні країни прагнутимуть дружити і разом виступатимуть проти інших.

Багатополлярність створює умови для виникнення суперечок і конфліктів, але саме в рамках її інституційної моделі можливе запобігання їм на початковій стадії, на регіональному рівні. При цьому система міжнародних і регіональних інститутів не повинна бути надто численною, що породжує її громіздкість, і в той самий час охоплювати всі сфери, які вимагають регулювання на наддержавному рівні.

Крім того, міжнародне співтовариство усвідомило необхідність об'єднання, пройшовши через дві світові війни і опинившись перед загрозою самознищення, зіткнувшись з викликами ХХІ століття. Світові держави, всі без винятку,

повинні засвоїти, що ми всі відповідаємо за безпеку один одного. Перед лицем таких загроз, як ядерне розповсюдження, зміна клімату, глобальні пандемії або міжнародний тероризм, жодна країна не може захистити себе, добиваючись переваги над усіма іншими. Підтвердженням тому стали події 11 вересня 2001 р. у США. Ми можемо розраховувати на досягнення мети забезпечення нашої безпеки в довгостроковому плані лише роблячи зусилля, спрямовані на забезпечення безпеки один одного.

Створюючи в 1945 р. міжнародну організацію – ООН, держави самообмежили свій суверенітет, передавши частину своїх повноважень міжнародній організації і взявши на себе зобов'язання підкорятися рішенням створеної універсальної політичної структури. ООН одержала величезний кредит довіри з колосальною свободою дій. Разом з тим свобода не є безмежною, вона завжди обмежується рамками під назвою «відповідальність». Вона включає відповідальність за захист людей від геноциду, військових злочинів, етнічного чищення і злочинів проти людства. Проте необхідно усвідомлювати, що ці принципи залишаються пустим звуком, якщо міжнародне право не надасть механізм впливу на порушників.

Наступний аспект – це відповідальність перед прийдешніми поколіннями за збереження природних ресурсів, запобігання зміні клімату. Відповідальність за добробут один одного означає, що без певного ступеня солідарності жодне суспільство не може бути по-справжньому стабільним. Нереально вважати, що якісь люди можуть продовжувати отримувати величезні вигоди з глобалізації, тоді як мільярди інших людей продовжують жити в крайній убогості або близькі до цього. ООН повинна надати кожній людині, яка живе на нашій планеті, принаймні шанс одержати вигоду від загального руху вперед.

Як безпека, так і процвітання залежать від поваги прав людини і дотримання законності. А це проблема міжнародної правосвідомості. Упродовж всієї історії життя людина ставала багатшою завдяки різноманіттю, і різні народи вчилися один у одного. Проте для спільного проживання, перш за все в рамках ООН, ми повинні зробити особливий упор також і на тому, що нас об'єднує: нашій загальній людській природі й необхідності забезпечення того, щоб наша людська гідність і наші права захищалися законом.

За правилами повинні «грати» і населення країн, і самі держави. Немає такого співтовариства, яке страждало б від надлишку законності: багато співтовариств страждають від її нестачі – і міжнародне співтовариство є одним із них. У зв'язку з цим уряди повинні відповідати за свої дії як на міжнародному рівні, так і у себе вдома. Кожна держава якою мірою підзвітна іншим державам, на які її дії мають вирішальний вплив. Нині бідні і слабкі країни без проблем притягуються до відповіді, оскільки потребують іноземної допомоги. Проте великі й могутні держави, чії дії на інших мають найбільший вплив, можуть бути приборкані лише їх власним народом. Це положення необхідно змінювати, звісно, у рамках ООН, і ООН несе за це безпосередню відповідальність.

Це накладає на народи і державні інститути особливу відповідальність за врахування глобальних позицій і інтересів. Сьогодні їм доводиться враховувати і те,

що ми називаємо «недержавними суб'єктами». Держави не в змозі – і ніколи не були в змозі – протистояти глобальним викликам поодиноці. Дедалі більшою мірою вони потребують допомоги з боку різних асоціацій, в які люди об'єднуються добровільно заради отримання дивідендів або для протистояння глобальним загрозам.

Яким чином держави можуть забезпечити, щоб кожна з них була підзвітною? Лише за допомогою багатобічних інститутів. Тому ці інститути повинні бути збудовані справедливим і демократичним чином і надавати бідним і слабким можливість робити певний вплив на дії багатих і сильних нарівні з останніми.

Країни, що розвиваються, повинні виконувати активнішу роль у діяльності міжнародних фінансових інститутів, чії рішення можуть стати для їх народів питанням життя і смерті. До Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, чий склад відбиває реалії 1945 року, але не сьогоdnішнього світу, повинні ввійти нові постійні або довгострокові члени. Не менш важливо і те, щоб всі члени Ради Безпеки визнавали ту відповідальність, яка появляється у них разом з їхнім привілеєм. Рада – це не сцена, де грають в ім'я національних інтересів. Вона є керівним комітетом глобальної системи забезпечення безпеки, яка зароджується.

Сьогодні, як ніколи, людство потребує функціонуючої глобальної системи. Досвід незмінно показує, що ця система діє погано, коли члени організації тримаються відособлено, і набагато краще, коли існує єдність, далекоглядність і участь країн. Це покладає на лідерів держав, а більшою мірою – на членів Ради Безпеки ООН, величезну відповідальність за майбутнє людства.

Література

1. Кофи Аннан. Пять уроков // Зеркало недели. – 2006. – № 48 (627). – 16-22 дек.
2. Соколов Ю. В. Политическая структура мира: между терроризмом и биполярностью? // Российские стратегические исследования / Под ред. Л. Л. Фитуни. – М.: Логос, 2002. – С. 93.

УДК 341.215:347.721

Н. О. Якубовська

ПРАВОВИЙ СТАТУС БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: КОНЦЕПТУАЛЬНО-ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ

Сьогодні вже напевно можна стверджувати, що сучасні міжнародні відносини обумовлені не лише інтенсифікацією взаємодії на міжнародній арені старих, традиційних акторів, але й зростанням впливу нових сил, перш за все таких приватних транснаціональних об'єднань, як багатонаціональні компанії